



नेपाल राष्ट्र बैंक

भुक्तानी प्रणाली विभाग



केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
फोन : २७७६४४१, २७७६४४२
एक्सटन्सन : १३४५, १३४७
E-mail : psdept@nrb.org.np
Web : www.nrb.org.np

पत्र संख्या: भु.प्र.वि/नीति/परिपत्र/०५/०८२/८३

मिति : २०८३/०२/२५

भुक्तानीसम्बन्धी कार्य गर्न अनुमतिपत्रप्राप्त सम्पूर्ण संस्थाहरु ।

विषय : विद्युतीय माध्यमबाट प्रवाह हुने कर्जा (Digital Lending) सम्बन्धी मार्गदर्शन, २०७८ संशोधन गरिएको सम्बन्धमा ।

महाशय,

यस बैंकबाट अनुमतिपत्रप्राप्त भुक्तानीसम्बन्धी कार्य गर्ने संस्थाहरुलाई जारी गरिएको विद्युतीय माध्यमबाट प्रवाह हुने कर्जा (Digital Lending) सम्बन्धी मार्गदर्शन, २०७८ मा संलग्न तालिका बमोजिम संशोधन गरिएको हुँदा सोहीबमोजिम गर्नु/गराउनु हुन नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ (दोस्रो संशोधन, २०७३ समेत) को दफा ११० को उपदफा ३ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यो मार्गदर्शन जारी गरिएको छ ।

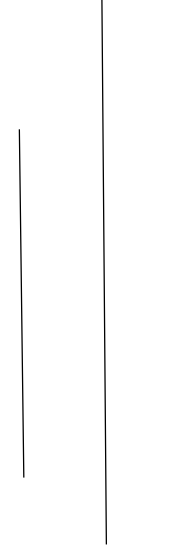
भवदीय,

(निश्चल अधिकारी)
कार्यकारी निर्देशक

बोधार्थ:

- (१) श्री गभर्नरको कार्यालय ।
- (२) श्री डेप्युटी गभर्नरको कार्यालय ।
- (३) श्री नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय, वित्तीय क्षेत्र व्यवस्थापन तथा संस्थान समन्वय महाशाखा ।
- (४) श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग ।
- (५) श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग ।
- (६) श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग ।
- (७) श्री नेपाल राष्ट्र बैंक, लघुवित्त संस्था सुपरिवेक्षण विभाग ।
- (८) श्री वित्तीय जानकारी इकाई, काठमाडौं ।
- (९) श्री नेपाल बैंकर्स संघ, काठमाडौं ।
- (१०) श्री नेपाल डेभलपमेन्ट बैंकर्स एसोसिएसन, काठमाडौं ।
- (११) श्री नेपाल वित्तीय संस्था संघ, काठमाडौं ।
- (१२) श्री नेपाल लघुवित्त बैंकर्स संघ, काठमाडौं ।
- (१३) श्री भुक्तानी सेवा प्रदायक संघ नेपाल, काठमाडौं ।

विद्युतीय माध्यमबाट प्रवाह हुने कर्जा (Digital Lending) सम्बन्धी
मार्गदर्शन, २०७८
(प्रथम संशोधन सहित)*



नेपाल राष्ट्र बैंक
भुक्तानी प्रणाली विभाग

* मिति २०७८/१०/१८ को व्यवस्थापन समितिको बैठकबाट स्वीकृत भएको,
मिति २०८३/०१/३१ को व्यवस्थापन समितिको बैठकबाट प्रथम पटक संशोधन भएको ।



नेपाल राष्ट्र बैंक

विद्युतीय माध्यमबाट प्रवाह हुने कर्जा (Digital Lending) सम्बन्धी मार्गदर्शन, २०७८

१. पृष्ठभूमि

पछिल्लो समय विद्युतीय माध्यमबाट हुने भुक्तानीको कारोबारमा उल्लेख्य वृद्धि हुँदै आएको छ। साथै, विद्युतीय भुक्तानीका माध्यमहरू विशेष गरी Real Time Gross Settlement (RTGS), Interbank Fund Transfer, Payment-Card, Mobile Wallet, Mobile Banking, Internet Banking जस्ता विद्युतीय कारोबारसँग सम्बन्धित पूर्वाधारहरूको विकास र विस्तारले विद्युतीय भुक्तानीको प्रयोगमा व्यापकता ल्याउन महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ। ग्राहकको भौतिक उपस्थितिबिना नै वित्तीय सेवा प्रवाहको माग बढ्दै गएकोले बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा कर्जाको आवेदनदेखि कर्जा प्रवाह गर्नेसम्मको प्रक्रियालाई सहजीकरणको लागि नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ (दोश्रो संशोधन, २०७३ समेत) को दफा ११० को उपदफा (३) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी विद्युतीय माध्यमबाट प्रवाह हुने कर्जा (जसलाई यसपछि विद्युतीय कर्जा भनिएको छ) सम्बन्धी मार्गदर्शन तर्जुमा गरी लागू गरिएको छ।

२. मार्गदर्शनको उद्देश्य

विद्युतीय कर्जासम्बन्धी मार्गदर्शनको मूल उद्देश्य सूचना प्रविधिको उच्चतम प्रयोग गरी ग्राहकलाई छिटो छरितो, सरल र सहज रूपमा कर्जा प्रदान गर्ने तथा कर्जाको असूली कार्यलाई सहजीकरण गर्नु रहेको छ। यसबाट स-साना रकममा प्रवाह हुने कर्जाको लागत कम भई पारदर्शी रूपले कर्जा विस्तारमा सहयोग पुग्न जानेछ। भौतिक उपस्थितिबिना प्रविधिमा आधारित भई कर्जासँग सम्बन्धित सेवा प्रवाह हुने भएकाले सेवा प्रदान गर्ने संस्था र सेवाग्राहीको श्रम, समय र लागत आदिमा बचत हुने र यदाकदा देखिने महामारीको समयमा स्वास्थ्य सतर्कता अपनाई कर्जा प्रवाह गर्न सघाउ पुग्दछ। साथै, यस बैंकबाट अनुमति प्राप्त भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थाहरूले नवीनतम प्रविधिको प्रयोग गरी सम्भावित ग्राहक र बैंक तथा वित्तीय संस्था बीचमा सम्पर्क स्थापना गराई कर्जा प्रवाहमा सहजीकरण गर्न सक्ने अपेक्षा गरिएको छ। यसका अतिरिक्त विद्युतीय कर्जासम्बन्धी मार्गदर्शनका मूलभूत उद्देश्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन् :

- (क) विद्युतीय कर्जा प्रणालीको विस्तार गरी त्यसप्रति सेवाग्राहीलाई अभ्यस्त बनाउने,
- (ख) औपचारिक कर्जा प्रवाहको प्रक्रियालाई सरलीकृत गर्ने,
- (ग) ग्राहकको कर्जा आवश्यकताको बढ्दो अपेक्षा पूरा गर्ने,
- (घ) कर्जा प्रवाहमा सर्वसाधारणको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने,
- (ङ) कर्जा प्रवाहको लागत कम गर्ने,
- (च) लघु, साना तथा मझौला व्यवसायीलाई विद्युतीय माध्यमबाट कारोबारमा आधारित भई प्रवाह गरिने कर्जामा सहजीकरण गर्ने।



३. विद्युतीय कर्जामा सम्बद्ध पक्षहरू

विद्युतीय कर्जामा यस बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू संलग्न रहनेछन् । विद्युतीय कर्जा प्रवाह गर्न सम्भावित ऋणीबाट कर्जा आवेदनदेखि कर्जा असुलीसम्मका कार्यमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले आवश्यकताअनुसार अन्य भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थाहरूलाई प्रतिनिधि (Agent) को रूपमा संलग्न गराउन सक्नेछन् । विद्युतीय कर्जा प्रदान गर्ने सिलसिलामा ग्राहकको विद्युतीय माध्यमबाट गरिएको कारोबारको विवरण, भुक्तानीसम्बन्धी विवरणलगायत व्यवसायसम्बन्धी अन्य विवरणबाट कर्जा विश्लेषण गर्ने कार्यका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले प्रविधि प्रदायक संस्थाहरू (Technology Service Providers - TSP) सँग सहकार्य गर्न सक्नेछन् । यस सम्बन्धमा रहने जोखिमको व्यवस्थापन बैंक तथा वित्तीय संस्थाले गर्नुपर्ने छ ।

४. विद्युतीय कर्जाको सीमा र समयावधि

बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा तलवी एवं पेशागत तथा व्यवसायिक आम्दानी जम्मा हुने खाता भएका प्राकृतिक व्यक्ति र लघु, साना तथा मझौला व्यवसायीलाई विद्युतीय कर्जा उपलब्ध गराउन सकिनेछ । ग्राहकको प्रकृतिअनुसार प्रदान गर्न सकिने विद्युतीय कर्जाको सीमा र भुक्तानी अवधि देहायबमोजिम हुनेछ :-

क्र.स.	ग्राहकको प्रकार	अधिकतम कर्जा सीमा रु.	कर्जाको भुक्तानी अवधि
१.	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा तलवी एवं पेशागत तथा व्यवसायिक आम्दानी जम्मा हुने खाता भएका प्राकृतिक व्यक्ति	रु.५ लाख	३ वर्ष
२.	बुँदा नं. १ मा उल्लेख भए बाहेकका प्राकृतिक व्यक्ति	रु.२ लाख	३ वर्ष
३.	लघु, साना तथा मझौला व्यवसायी (अल्पकालिन प्रकृतिको चालु पुँजी कर्जा)	रु.५ लाख	१ वर्ष
४.	लघु, साना तथा मझौला व्यवसायी (दीर्घकालिन प्रकृतिको चालु पुँजी कर्जा)	रु.१० लाख	सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो चालु पुँजी कर्जा नीति बमोजिम कर्जाको भुक्तानी अवधि निर्धारण गर्नुपर्ने ।



५. विद्युतीय कर्जा प्रवाहको प्रक्रिया

- (क) ग्राहकसँग कर्जाको आवेदन लिँदा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले विद्युतीय कर्जा प्रवाहसम्बन्धी एक छुट्टै पोर्टलको व्यवस्था गरी आवेदन लिने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आफ्नो मोबाइल एप (Mobile App) को माध्यमबाट समेत यस्तो कर्जा आवेदन प्राप्त गर्ने सक्नेछन् ।
- (ख) आवेदन प्राप्त भएपश्चात् बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले ग्राहकसँग सम्बन्धित सूचना तथा तथ्याङ्क विभिन्न श्रोतबाट विद्युतीय माध्यमबाट प्राप्त गर्नुपर्नेछ ।
- (ग) कर्जाको आवेदन दिने ग्राहक कर्जा प्राप्त गर्न योग्य भए/नभएको पर्याप्त विश्लेषण गरी योग्य आवेदकलाई विद्युतीय माध्यमबाट कर्जा स्वीकृत भएको जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
- (घ) स्वीकृत कर्जा रकम प्रवाह गर्दा सम्बन्धित ग्राहकको खातामा जम्मा गरी सोको जानकारी ग्राहकलाई दिनुपर्नेछ ।
- (ङ) कर्जासम्बन्धी कागजातहरू विद्युतीय माध्यममा सुरक्षित रूपमा राख्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- (च) कर्जा प्रवाह प्रक्रिया, ग्राहक, बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कर्तव्य तथा उत्तरदायित्व, ग्राहक संरक्षणसँग सम्बन्धित विषयहरू, कर्जासम्बन्धी गुनासो सुनुवाईको व्यवस्था सम्बन्धमा विद्युतीय माध्यमबाट पर्याप्त जानकारी दिने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

६. बैंक तथा वित्तीय संस्थाको जिम्मेवारी तथा दायित्व

- (क) विद्युतीय कर्जा प्रवाह गर्न चाहने बैंक वा वित्तीय संस्थाहरूले सो सम्बन्धमा आवश्यक नीति तथा प्रक्रिया तर्जुमा गरी सञ्चालक समितिबाट स्वीकृत गराई लागु गर्नुपर्नेछ ।
- (ख) विद्युतीय कर्जा प्रवाह गर्दा कर्जा प्राप्त गर्ने ग्राहकको कर्जा उपयोग गर्ने र तिर्न सक्ने क्षमता विश्लेषण गरी बहुबैकिङ्ग कर्जा उपयोग नहुने सुनिश्चितता गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।
- (ग) ग्राहकको विवरण, वित्तीय सूचना तथा जानकारी ग्राहकको स्वीकृतिबिना कर्जा प्रयोजनवाहेक अन्यत्र प्रयोग गर्न तथा वितरण गर्न हुँदैन ।
- (घ) ग्राहकको विवरण, वित्तीय सूचना तथा जानकारी सुरक्षित रूपमा भण्डारण गर्नु पर्नेछ ।
- (ङ) कर्जा स्वीकृत भएको जानकारी विद्युतीय माध्यमबाट ग्राहकलाई दिनु पर्नेछ ।
- (च) ग्राहकले कर्जा भुक्तानी गर्न नसकेमा त्यस्ता ग्राहकलाई कर्जा सूचना केन्द्रको कालोसूचीमा समावेश गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।
- (छ) विद्युतीय कर्जा प्रवाह गर्दा सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी कृत्याकलापमा वित्तीय लगानी निवारणसम्बन्धी प्रचलित कानूनको पालना सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।



- (ज) विद्युतीय कर्जासम्बन्धी विवरण त्रैमासिक रूपमा यसैसाथ संलग्न अनुसूची बमोजिमको ढाँचामा सम्बन्धित सुपरिवेक्षण विभागमा विद्युतीय माध्यमबाट पेश गर्नुपर्नेछ ।

७. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थालाई प्रतिनिधि तोक्न सक्ने

- (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाको विद्युतीय कर्जा प्रक्रियामा अन्य भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्था (Payment Service Providers) प्रतिनिधिको रूपमा संलग्न हुने भएमा सम्बन्धित दुवै पक्षको सञ्चालक समितिबाट यस सम्बन्धमा कार्यविधि स्वीकृत गरी लागु गरेको हुनुपर्नेछ ।
- (ख) कर्जा प्रवाह गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्था र सम्बन्धित भुक्तानी सेवा प्रदायकबीच आधिकारिक प्रतिनिधि सम्बन्धी सम्झौता भएको हुनुपर्नेछ ।
- (ग) ग्राहकले कुन बैंक वा वित्तीय संस्थाबाट कर्जा उपयोग गर्न लागेको हो सो सम्बन्धमा ग्राहकलाई स्पष्ट जानकारी दिने व्यवस्था भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थाले मिलाउनु पर्नेछ ।
- (घ) विद्युतीय कर्जा प्रवाहको सिलसिलामा प्राप्त भएका ग्राहकसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण विवरण कर्जा प्रवाह गर्ने प्रयोजनबाहेक अन्यत्र प्रयोग गर्नु हुँदैन । ग्राहकसम्बन्धी विवरणको गोपनीयता कायम गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धित भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थाको हुनेछ ।
- (ङ) भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थाले ग्राहकलाई कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्था विशेषको कर्जा उपयोग गर्ने गरी प्रभावित गर्ने कार्य गर्नु हुँदैन ।
- (च) कर्जा स्वीकृत भएपश्चात सम्बन्धित बैंक वा वित्तीय संस्थाले उपलब्ध गराएको कर्जा स्वीकृति पत्र भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थाले ग्राहकलाई विद्युतीय प्रणालीमार्फत् उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- (छ) भुक्तानी सेवा प्रदायकले कर्जाको आवेदन, ग्राहकको मूल्याङ्कन, कर्जा सूचना प्राप्ति, कर्जा स्वीकृतिको जानकारी, कर्जाको भुक्तानी र कर्जाको साँवा व्याज असूली लगायतका काम स्वचालित रूपमा गर्ने प्रणालीको विकास गर्नुपर्नेछ ।
- (ज) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थसँग आबद्ध मर्चेन्टलाई यस मार्गदर्शनमा उल्लेखित कर्जा सीमाको अधिनमा रही कर्जा प्रदान गर्ने भएमा मर्चेन्टको सहमतिमा निजको व्यवसाय एवं कारोबारसम्बन्धी आवश्यक पर्ने विवरण भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्थाले कर्जा विश्लेषण गर्ने प्रयोजनका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई उपलब्ध गराउन सक्नेछन् ।

८. बैंक तथा वित्तीय संस्थाले विद्युतीय कर्जा विश्लेषणलाई सहयोग पुग्ने गरी अन्य प्रविधि प्रदायक संस्थाहरु (Technology Service Providers - TSP) सँग सहकार्य गर्न सक्ने

- (क) बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कर्जा उपभोग गर्न चाहने ग्राहकलाई प्रणाली तथा प्रविधि प्रदान गर्ने संस्थामार्फत ग्राहकको सहमतिमा निजको व्यवसाय तथा कारोबारसँग सम्बन्धित आवश्यक विवरण विद्युतीय कर्जा विश्लेषण गर्ने प्रयोजनको लागि प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।



- (ख) बुद्धा नं. (क) अनुरुप प्रदान भएको कर्जांमा निहित जोखिम सम्बन्धित बैंक तथा वित्तीय संस्थामा रहनेछ ।
- (ग) बुद्धा नं (क) अनुरुपको विवरण प्राप्त गर्ने सम्बन्धमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले त्यस्तो विवरण प्रदान गर्ने संस्थासँग विवरण प्राप्त गर्ने प्रक्रिया, विवरणको गोपनियता एवं आधिकारिकता, ग्राहकको सहमति लगायतका व्यवस्थाहरु समेटी सम्झौता गर्नुपर्ने छ । यसरी भएको सम्झौताको जानकारी यस विभागमा दिनुपर्ने छ ।

९. कर्जा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था

विद्युतीय कर्जा प्रवाह गर्दा कर्जा सम्बन्धी अन्य व्यवस्थाहरु यस बैंकबाट 'क', 'ख', र 'ग' वर्गका इजाजतपत्रप्राप्त संस्थाहरुलाई जारी एकीकृत निर्देशन बमोजिम हुनेछ ।

१०. शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था

- (क) ग्राहकलाई विद्युतीय कर्जा उपयोग गर्दा लाग्ने शुल्कको बारेमा कर्जा प्रवाह गर्नुपूर्व नै ग्राहकलाई स्पष्ट रूपमा जानकारी गराउनुपर्ने छ ।
- (ख) ग्राहकसँग कर्जा सेवा शुल्क तथा तेश्रो पक्षलाई बुझाउनु पर्ने शुल्कबाहेक अन्य शुल्क लिन पाइने छैन ।
- (ग) बैंक तथा वित्तीय संस्थाको विद्युतीय कर्जा प्रक्रियामा अन्य भुक्तानी सेवा प्रदायक संस्था (Payment Service Providers) आधिकारिक प्रतिनिधिको रूपमा संलग्न हुने भएमा त्यस्ता संस्थालाई प्रदान गर्नुपर्ने सेवाशुल्क ग्राहकबाट अतिरिक्त रूपमा नलिई बैंक तथा वित्तीय संस्थाले नै व्यहोर्नु पर्नेछ ।



अनुसूची
(वुँदा नं. ६ को खण्ड (ज) को व्यवस्थाका लागि)

.....बैंक वा वित्तीय संस्था
विद्युतीय कर्जाको विवरण

.....

क्र.सं.	विद्युतीय कर्जाको प्रकार	स्वीकृत कर्जा रकम (रू.)	वक्यौता रकम (रू.)	कैफियत